

قانون مدنی

قانون مسئولیت مدنی
قوانین روابط موجر و مستأجر
قانون بیمه اجباری وسائط نقلیه و ...

به اهتمام: دکتر ابوذر بهروزی
دکترای حقوق خصوصی و مدرس دانشگاه
سردفتر اسناد رسمی

بهروزی، ابوذر
 ایران، قوانین و احکام Iran. Laws, etc
 قانون مدنی/به اهتمام ابوذر بهروزی.
 ویراست
 تهران: نوآور، ۱۴۰۴.
 ۳۳۸ص.
 ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۸-۸۰۴-۱
 فیبا
 واژه نامه.
 کتابنامه:ص.۳۳۸.
 قانون مدنی -- ایران Civil law --
 ۴۹۳/۸KMH
 ۳۴۷/۵۵
 ۱۰۲۷۹۹۰۷
 فیبا
 سرشناسه:
 عنوان قراردادی:
 عنوان و نام پدیدآور:
 وضعیت ویراست:
 مشخصات نشر:
 مشخصات ظاهری:
 شابک:
 وضعیت فهرست نویسی:
 یادداشت:
 یادداشت:
 موضوع:
 رده بندی کنگره:
 رده بندی دیویی:
 شماره کتابشناسی ملی:
 اطلاعات رکورد کتابشناسی:

قانون مدنی

نشر نوآور

به اهتمام: دکتر ابوذر بهروزی

ناشر: نوآور

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۸-۸۰۴-۱

مرکز بخش:

نوآور، تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان شهدای ژاندارمری
 رسیده به خیابان دانشگاه ساختمان ایرانیان، پلاک ۵۸ طبقه اول، واحد ۳
 تلفن: ۹۲ - ۶۴۴۸۴۱۹۱
www.noavarpub.com

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب مطابق با قانون حقوق مؤلفان و
 مصنفان مصوب سال ۱۳۴۸ برای ناشر محفوظ و منحصراً متعلق به
 نشر نوآور می باشد. لذا هرگونه استفاده از کل یا قسمتی از این کتاب (از
 قبیل هر نوع چاپ، فتوکپی، اسکن، عکس برداری، نشر الکترونیکی، هر
 نوع انتشار به صورت اینترنتی، سی دی، دی وی دی، فیلم فایل صوتی یا
 تصویری و غیره) بدون اجازه کتبی از نشر نوآور ممنوع بوده و شرعاً
 حرام است و متخلفین تحت پیگرد قانونی قرار می گیرند.

@Noavarpub

صفحه رسمی انتشارات نوآور در شبکه های اجتماعی

فهرست مطالب

۴۳	باب سوم - در معادن	۹	دبیاچه
۴۳	باب چهارم - در اشیاء پیداشده و حیوانات ضاله	۱۱	علائم اختصاری
۴۳	فصل اول - در اشیاء پیدا شده	۱۳	قانون مدنی
۴۵	فصل دوم - در حیوانات ضاله		مقدمه - در انتشار و آثار و اجرای قوانین به طور عموم
۴۶	باب پنجم - در دفینه	۱۳	
۴۷	باب ششم - در شکار		
۴۷	باب اول - در عقود و تعهدات به طور کلی		جلد اول / در اموال
۴۸	فصل اول - در اقسام عقود و معاملات		کتاب اول - در بیان اموال و مالکیت به طور کلی
	فصل دوم - در شرایط اساسی برای صحت معامله	۱۷	
۴۹	مبحث اول - در قصد طرفین و رضای آنها	۱۷	باب اول - در بیان انواع اموال
۵۲	مبحث دوم - در اهلیت طرفین	۱۷	فصل اول - در اموال غیرمنقول
۵۲	مبحث سوم - در مورد معامله	۱۸	فصل دوم - در اموال منقوله
۵۳	مبحث چهارم - در جهت معامله		فصل سوم - در اموالی که مالک خاص ندارد
۵۴	فصل سوم - در اثر معاملات	۱۹	باب دوم - در حقوق مختلفه که برای اشخاص نسبت به اموال حاصل می‌شود
۵۴	مبحث اول - در قواعد عمومی	۲۱	فصل اول - در مالکیت
	مبحث دوم - در خسارات حاصله از عدم اجرای تعهدات	۲۱	فصل دوم - در حق انتفاع
۵۵	مبحث سوم - در اثر عقود نسبت به اشخاص ثالث	۲۳	مبحث اول - در عمری و رقبی و سکنی
۵۶	فصل چهارم - در بیان شرایطی که در ضمن عقد می‌شود	۲۳	مبحث دوم - در وقف
۵۶	مبحث اول - در اقسام شرط	۲۵	مبحث سوم - در حق انتفاع از مباحات
۵۶	مبحث دوم - در احکام شرط	۳۱	فصل سوم - در حق ارتفاق نسبت به ملک غیر و در احکام و آثار املاک نسبت به املاک مجاور
	فصل پنجم - در معاملاتی که موضوع آن مال غیر است یا معاملات فضولی	۳۱	مبحث اول - در حق ارتفاق نسبت به ملک غیر
۵۹	فصل ششم - در سقوط تعهدات		
۶۱	مبحث اول - در وفای به عهد		مبحث دوم - در احکام و آثار املاک نسبت به املاک مجاور
۶۵	مبحث دوم - در اقاله	۳۳	
۶۵	مبحث سوم - در ابراء	۳۷	مبحث سوم - در حریم املاک
		۳۹	کتاب دوم - در اسباب تملک
			باب اول - در احیاء اراضی موات و مباحه
		۴۱	باب دوم - در حیزات مباحات

مبحث اول - در مزارعه ۱۰۳	مبحث چهارم - در تبدیل تعهد ۶۶
مبحث دوم - در مسابقات ۱۰۶	مبحث پنجم - در تهاتر ۶۶
فصل ششم - در مضاربه ۱۰۷	مبحث ششم - مالکیت مافی‌الذمه ۶۷
فصل هفتم - در جعاله ۱۰۹	باب دوم - در الزاماتی که بدون قرارداد حاصل می‌شود ۶۸
فصل هشتم - در شرکت ۱۱۰	فصل اول - در کلیات ۶۸
مبحث اول - در احکام شرکت ۱۱۰	فصل دوم - در ضمان قهری ۶۹
مبحث دوم - در تقسیم اموال شرکت ۱۱۳	مبحث اول - در غصب ۶۹
فصل نهم - در ودیعه ۱۱۶	مبحث دوم - در اتلاف ۷۲
مبحث اول - در کلیات ۱۱۶	مبحث سوم - در تسبیب ۷۳
مبحث دوم - در تعهدات امین ۱۱۶	مبحث چهارم - در استیفاء ۷۴
مبحث سوم - در تعهدات امانت‌گذار ۱۱۹	باب سوم - در عقود معینه مختلفه ۷۵
فصل دهم - در عاریه ۱۱۹	فصل اول - در بیع ۷۵
فصل یازدهم - در قرض ۱۲۱	مبحث اول - در احکام بیع ۷۵
فصل دوازدهم - در قمار و گرویندی ۱۲۲	مبحث دوم - در طرفین معامله ۷۶
فصل سیزدهم - در وکالت ۱۲۲	مبحث سوم - در مبیع ۷۷
مبحث اول - در کلیات ۱۲۲	مبحث چهارم - در آثار بیع ۷۹
مبحث دوم - در تعهدات وکیل ۱۲۳	فقره اول - در ملکیت مبیع و ثمن ۷۹
مبحث سوم - در تعهدات موکل ۱۲۴	فقره دوم - در تسلیم ۸۰
مبحث چهارم - در طرق مختلفه انقضاء وکالت ۱۲۵	فقره سوم - در ضمان درک ۸۳
فصل چهاردهم - در ضمان عقدی ۱۲۶	فقره چهارم - در تأدیه ثمن ۸۳
مبحث اول - در کلیات ۱۲۶	مبحث پنجم - در خیارات و احکام راجعه به آن ۸۴
مبحث دوم - در اثر ضمان بین ضامن و مضمون‌له ۱۲۸	فقره اول - در خیارات ۸۴
مبحث سوم - در اثر ضمان بین ضامن و مضمون‌عنه ۱۲۹	فقره دوم - در احکام خیارات به طور کلی ۹۰
مبحث چهارم - در اثر ضمان بین ضامنین ۱۳۰	فصل دوم - در بیع شرط ۹۲
فصل پانزدهم - در حواله ۱۳۱	فصل سوم - در معاوضه ۹۴
فصل شانزدهم - در کفالت ۱۳۲	فصل چهارم - در اجاره ۹۴
فصل هفدهم - در صلح ۱۳۵	مبحث اول - در اجاره اشیاء ۹۵
فصل هجدهم - در رهن ۱۳۷	مبحث دوم - در اجاره حیوانات ۱۰۱
فصل نوزدهم - در هبه ۱۴۱	مبحث سوم - در اجاره اشخاص ۱۰۲
باب اول - در وصایا ۱۴۵	فقره اول - در اجاره خدمه و کارگر ۱۰۲
	فقره دوم - در اجاره متصدی حمل و نقل ۱۰۳
	فصل پنجم - در مزارعه و مسابقات ۱۰۳

فصل اول - در کلیات ۱۴۵	فصل پنجم - وکالت در نکاح ۲۰۱
فصل دوم - در موصی ۱۴۷	فصل ششم - در نکاح منقطع ۲۰۱
فصل سوم - در موصی به ۱۴۸	فصل هفتم - در مهر ۲۰۲
فصل چهارم - در موصی له ۱۴۹	فصل هشتم - در حقوق و تکالیف زوجین نسبت به یکدیگر ۲۰۵
فصل پنجم - در وصی ۱۵۰	باب دوم - در انحلال عقد نکاح ۲۰۸
باب دوم - در ارث ۱۵۱	فصل اول - در مورد امکان فسخ نکاح ۲۰۸
فصل اول - در موصیات ارث و طبقات مختلفه وراث ۱۵۱	فصل دوم - در طلاق ۲۱۱
فصل دوم - در تحقق ارث ۱۵۲	مبحث اول - در کلیات ۲۱۱
فصل سوم - در شرایط و جمله از موانع ارث ۱۵۴	مبحث دوم - در اقسام طلاق ۲۱۲
فصل چهارم - در حجب ۱۵۶	مبحث سوم - در عده ۲۱۳
فصل پنجم - در فرض و صاحبان فرض ۱۵۸	کتاب هشتم - در اولاد ۲۱۵
فصل ششم - در سهم الارث طبقات مختلفه وراث ۱۶۰	باب اول - در نسب ۲۱۵
مبحث اول - در سهم الارث طبقه اول ۱۶۰	باب دوم - در نگهداری و تربیت اطفال ۲۱۷
مبحث دوم - در سهم الارث طبقه دوم ۱۶۳	باب سوم - در ولایت قهری پدر و جد پدری ۲۱۹
مبحث سوم - در سهم الارث وراث طبقه سوم ۱۶۵	کتاب نهم - در خانواده ۲۲۲
مبحث چهارم - در میراث زوج و زوجه ۱۶۷	فصل اول - در الزام به انفاق ۲۲۲
کتاب سوم - در مقررات مختلفه ۱۷۰	کتاب دهم - در حجر و قیمومت ۲۲۵
	فصل اول - در کلیات ۲۲۵
	فصل دوم - در موارد نصب قیم و ترتیب آن ۲۲۷
	فصل سوم - در اختیارات و وظایف و مسؤولیت قیم و حدود آن ۲۳۱
	فصل چهارم - در موارد عزل قیم ۲۳۳
	فصل پنجم - در خروج از تحت قیمومت ۲۳۴
جلد دوم / در اشخاص ۱۷۱	جلد سوم / در ادله اثبات دعوی ۲۳۶
کتاب اول - در کلیات ۱۷۲	کتاب اول - در اقرار ۲۳۸
کتاب دوم - در تابعیت ۱۷۶	باب اول - در شرایط اقرار ۲۳۸
کتاب سوم - در اسناد سجل احوال ۱۸۴	باب دوم - در آثار اقرار ۲۴۰
کتاب چهارم - در اقامتگاه ۱۸۷	کتاب دوم - در اسناد ۲۴۲
کتاب پنجم - در غایب مفقودالاندر ۱۸۹	کتاب سوم - در شهادت ۲۴۶
کتاب ششم - در قرابت ۱۹۳	باب اول - در موارد شهادت ۲۴۶
کتاب هفتم - در نکاح و طلاق ۱۹۴	باب دوم - در شرایط شهادت ۲۴۸
باب اول - در نکاح ۱۹۴	
فصل اول - در خواستگاری ۱۹۴	
فصل دوم - قابلیت صحی برای ازدواج ۱۹۵	
فصل سوم - در موانع نکاح ۱۹۷	
فصل چهارم - شرایط صحت نکاح ۲۰۰	

مستأجره..... ۲۹۲	کتاب چهارم - در امارات ۲۵۰
فصل پنجم - حق کسب یا پیشه یا تجارت.. ۲۹۶	کتاب پنجم - در قسم ۲۵۱
فصل ششم - تعمیرات ۲۹۷	قانون مسؤولیت مدنی ۲۵۴
قانون روابط موجر و مستأجر (۱۳۶۲)..... ۳۰۱	قانون بیمه اجباری خسارات واردشده به شخص ثالث
فصل اول - کلیات ۳۰۱	در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه مصوب
فصل دوم - اجاره بها ۳۰۲	۱۳۹۵ / ۰۲/۲۰ ۲۵۸
فصل سوم - در اجاره‌نامه ۳۰۳	بخش نخست - کلیات ۲۵۸
فصل چهارم - موارد فسخ ۳۰۳	بخش دوم - حقوق و تعهدات بیمه‌گر و بیمه‌گذار
فصل پنجم - تعمیرات ۳۰۵	 ۲۶۱
قانون الحاق یک ماده به قانون روابط موجر و مستأجر	بخش سوم - حقوق و تعهدات صندوق ۲۶۷
..... ۳۰۷	بخش چهارم - پرداخت خسارت ۲۷۳
قانون روابط موجر و مستأجر (۱۳۷۶)..... ۳۰۸	بخش پنجم - تکالیف سایر نهادها و دستگاههای
فصل اول - روابط موجر و مستأجر ۳۰۸	مرتبط ۲۷۵
فصل دوم - سرقتی ۳۰۹	بخش ششم - مقررات کیفری ۲۸۲
آیین نامه اجرایی قانون روابط موجر و مستأجر ۳۱۱	شاخص قیمت سالانه در تعیین مهریه ۲۸۴
..... (۱۳۷۶)..... ۳۱۱	آیین‌نامه اجرایی تبصره ماده ۱۰۸۲ ق.م. ۲۸۶
واژه‌نامه فارسی ۳۱۶	قانون روابط موجر و مستأجر ۱۳۵۶ ۲۸۸
واژه‌نامه انگلیسی ۳۲۹	فصل اول - کلیات ۲۸۸
منابع و آثار حقوقدانان..... ۳۳۷	فصل دوم - میزان اجاره‌بها و ترتیب پرداخت آن
	 ۲۸۹
	فصل سوم - در تنظیم اجاره‌نامه ۲۹۰
	فصل چهارم - موارد فسخ اجاره و تخلیه عین

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى عَلِيٍّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا الْمُرْتَضٰى، الْاِمَامِ النَّقِيِّ النَّقِيِّ، وَحُجَّتِكَ عَلٰى مَنْ فَوْقَ
 الْاَرْضِ وَمَنْ تَحْتَ الشَّرَى، الصَّدِّيقِ الشَّهِيدِ، صَلَوَةً كَثِيْرَةً تَامَةً زَاكِيَةً مُتَوَاصِلَةً مُتَوَاتِرَةً
 مُتَرَادِفَةً، كَاَفْضَلِ مَا صَلَّيْتَ عَلٰى اَحَدٍ مِنْ اَوْلِيَائِكَ.

بارِ الها! بر علی بن موسی الرضای پسندیده درود و رحمت فرست، پیشوای
 پارسا و منزّه، و حجت تو بر هر که روی زمین و هر که زیر خاک است،
 بسیار راستگوی شهید، درود و رحمتی فراوان، کامل، با برکت،
 متصل و پیوسته، پایای و دنبال هم، همچون بهترین رحمتی که بر
 هریک از اولیائت فرستادی.

یک قطره ام از یم تو قاموس شوم

آمادهٔ پابوس شه طوس شوم

من پشه ام از لطف تو طاووس شوم

گر لطف کنی پرگشایم چو ملک

امام خمینی «ره»

نشر نوآور ضمن ارج نهادن و قدردانی از اعتماد شما به کتاب‌های این انتشارات، به استحضارتان می‌رساند که همکاران این انتشارات، اعم از مؤلفان و مترجمان و کارگروه‌های مختلف آماده‌سازی و نشر کتاب، تمامی سعی و همت خود را برای ارائه کتابی درخور و شایسته شما فرهیخته گرامی به کار بسته‌اند و تلاش کرده‌اند که اثری را ارائه نمایند که از حداقل‌های استاندارد یک کتاب خوب، هم از نظر محتوایی و غنای علمی و فرهنگی و هم از نظر کیفیت شکلی و ساختاری آن، برخوردار باشد.

با این وجود، علی‌رغم تمامی تلاش‌های این انتشارات برای ارائه اثری با کمترین اشکال، باز هم احتمال بروز ایراد و اشکال در کار وجود دارد و هیچ اثری را نمی‌توان الزاماً مبرا از نقص و اشکال دانست. از سوی دیگر، این انتشارات بنابه تعهدات حرفه‌ای و اخلاقی خود و نیز بنابه اعتقاد راسخ به حقوق مسلم خوانندگان گرامی، سعی دارد از هر طریق ممکن، به‌ویژه از طریق فراخوان به خوانندگان گرامی، از هرگونه اشکال احتمالی کتاب‌های منتشره خود آگاه شده و آن‌ها را در چاپ‌ها و ویرایش‌های بعدی آن‌ها رفع نماید.

لذا در این راستا، از شما فرهیخته گرامی تقاضا داریم در صورتی که حین مطالعه کتاب، با غلط‌های محتوایی و املائی برخورد نمودید، لطفاً این موارد را در کتاب و یا برگه جداگانه‌ای یادداشت نمایید و به صورت عکس، به همراه ذکر نام و شماره تماس خود، از طریق منوی بالای سایت نوآور، قسمت پشتیبانی (تیکت) و یا اسکن کردن بارکد زیر به واحد علمی ارسال نمایید، تا این موارد بررسی شده و در چاپ‌ها و ویرایش‌های بعدی کتاب، اعمال و اصلاح گردد و باعث هرچه پربارتر شدن محتوای کتاب و ارتقاء سطح کیفی، شکلی و ساختاری آن گردد.

نشر نوآور، ضمن ابراز امتنان از این عمل متعهدانه و مسئولانه شما خواننده فرهیخته و گرانقدر، به منظور تقدیر و تشکر از این همدلی و همکاری علمی و فرهنگی، پس از بررسی کارشناسان نوآور، در صورتی که اصلاحات درست و بجا باشد، متناسب با میزان موارد ارسال شده، به رسم ادب و قدرشناسی، کد تخفیفی جهت خرید کتاب‌های نشر نوآور به شما ارائه می‌شود.

همچنین نشر نوآور و پدیدآورندگان کتاب، از هرگونه پیشنهادها، نظرات، انتقادات و راه‌کارهای شما عزیزان در راستای بهبود کتاب، و هرچه بهتر شدن سطح کیفی و علمی آن صمیمانه و مشتاقانه استقبال می‌نمایند.

در همین راستا از طریق پشتیبانی سایت (تیکت) با ما در ارتباط باشید.

QR Code Scan

دسترسی سریع به پشتیبانی (تیکت)

واحد علمی - گزارش اصلاحات

دیباچه

قانون مدنی ایران تحت نظر فقها و حقوقدانان در سه دوره قانونگذاری به ترتیب در سالهای ۱۳۰۷، ۱۳۱۳ و ۱۳۱۴ تدوین و تصویب شد. اولین بار در سال ۱۳۳۷ اصلاحات جزئی در آن صورت گرفت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز اصلاحات جدیدی به صورت آزمایشی با پیشنهاد شورای عالی قضایی و تصویب کمیسیون امور قضایی مجلس اعمال و برای مدت پنج سال از سال ۱۳۶۱ به اجرا گذاشته شد و نهایتاً اصلاحات مزبور با تغییراتی در سال ۱۳۷۰ به تصویب دائمی رسید.

مجموعه‌ای که پیش رو دارید شامل قانون مدنی و قوانین مرتبط با آن بوده و با ویژگی‌های زیر به جامعه حقوقی و عموم مردم تقدیم می‌گردد:

- ✓ گردآوری قوانین اصلی و پرکاربرد در عرصه حقوق مدنی بدون پرداختن به قوانین متروک و منسوخ.
- ✓ آرایه متن صحیح و بدون غلط قوانین؛ در این مجموعه علاوه بر جنبه علمی، جنبه‌های کاربردی آن نیز مدنظر می‌باشد.
- ✓ اشاره به آخرین اصلاحات به عمل آمده در قانون مدنی به صورت درج در متن و قوانین و مقررات اخیرالتصویب مربوط به آن.
- ✓ بیان عنوان هر ماده برای فهم فوری موضوع هر ماده.
- ✓ شرح و توضیح اصطلاحات و کلمات تخصصی با استفاده از فرهنگ‌های لغت، ترمینولوژی حقوقی و دیگر منابع حقوقی.
- ✓ رفع ابهام و اجمال از مواد قانون با استفاده از مواد دیگر، برای مثال وقتی در ماده ۲۱۶ قانون مدنی آمده است «مورد معامله باید مبهم نباشد مگر در موارد خاصه که علم اجمالی به آن کافی است» برای تبیین و توضیح آن در پانوشته این ماده موارد خاصه مذکور در مواد دیگر که علم اجمالی به مورد معامله کافی است بیان شده است.
- ✓ رفع ابهام با آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور؛ این آراء برابر ماده ۲۷۰ قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور کیفری، در موارد مشابه برای شعب دیوان عالی کشور و دادگاهها لازم‌الاتباع است.

۱. از ماده ۱ تا ۹۵۵ در تاریخ ۱۳۰۷/۲/۱۸ در دوره ششم قانونگذاری بر حسب ماده واحده اجازه اجرا داده شد از ماده ۹۵۶ تا ۱۲۰۶ سالهای ۱۳۱۳ و ۱۳۱۴ در دوره نهم قانونگذاری و از ماده ۱۲۰۷ تا ۱۳۳۵ در دوره دهم قانونگذاری تصویب شده است. ق.م.ح.ت.ق، ص ۶۵

- ✓ اشاره به نظریات مشورتی اداره کل حقوقی و تدوین قوانین قوه قضاییه؛ این نظریات هرچند برای دادگاه الزام‌آور نیست ولی در تبیین مفاهیم، رفع ابهامات قانونی و حل مشکلات عملی و شکل دهی افکار اساتید، وکلا، قضات و... مؤثر است لذا در مواردی که رفع ابهام از ماده متوقف بر ذکر این نظریات بوده به این نظریات اشاره شده است. و به لحاظ رعایت اختصار به نقل خلاصه و چکیده نظریات کفایت شده است.
- ✓ اشاره به دیگر منابع قانون برای تبیین نظر قانونگذار، در موارد ضروری و بدون اطاله کلام.
- ✓ ذکر مواد مرتبط از قانون مدنی و دیگر قوانین در پانوشته هر ماده. و در برخی موارد اشاره به اینکه حقوقدانان در آثار خود درباره ارتباط و یا دامنه حکومت این مواد اتفاق نظر ندارند. هدف از این رویه این بوده که خوانندگان عزیز از عام و خاص، مطلق و مقید، ناسخ و منسوخ و... مواد قانونی آگاه شوند تا با اطمینان بیشتری از هر ماده استفاده و به آن استناد کنند. گفتنی است از آنجا که بیان بحثهای مبسوط نظری حقوقدانان و ذکر نظریات مخالفان و موافقان در این مجموعه امکان نداشته و در اینجا سعی بر بیان موارد عملی و کاربردی بوده لذا این مجموعه به بحثهای نظری و اختلافی نپرداخته است و تنها به اختلافی بودن بعضی موضوعات اشاره کرده و لیستی از آثار حقوقدانان که موارد اختلافی و بحثهای مبسوط نظری در آنها ذکر شده در پایان مجموعه آمده است که علاقمندان می‌توانند به آنها مراجعه کنند.
- ✓ رعایت اختصار در بیان مطالب، ذکر نکات کلیدی و اصلی آراء دیوان عالی کشور، و استفاده از علائم اختصاری برای جلوگیری از حجیم شدن مجموعه.
- ✓ تدوین واژه‌نامه تفصیلی مبتنی بر الفاظ و موضوعات اصلی قانون مدنی؛ این کار به منظور صرفه جویی در وقت استفاده کنندگان و امکان مراجعه عموم مردم به قانون، انجام شده است. گفتنی است که واژه‌نامه نهایی مکمل فهرست تفصیلی در ابتدای مجموعه است و در این واژه‌نامه سعی بر ذکر کلمات و عناوینی است که در فهرست تفصیلی نیامده یا پیدا کردن آن مشکل است.
- ✓ تهیه معادلهای انگلیسی و بعضاً لاتین واژگان حقوق خصوصی و به ویژه قانون مدنی در پایان مجموعه برای استفاده دانشجویان، داوطلبان کنکور کارشناسی ارشد حقوق خصوصی و کسانی که در عرصه حقوق خصوصی به فعالیت پژوهشی می‌پردازند.

ابوذر بهروزی

Aboozar.Behroozi@yahoo.com

علائم اختصاری

- د.ع.ک: دیوان عالی کشور
ر.ا.د.ع.ک: رأی اصراری دیوان عالی کشور
ر.ک. رجوع کنید به
ر.و.ر.د.ع.ک: رأی وحدت رویه هیات عمومی دیوان عالی کشور
ق.ا.ح.: قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹/۴/۲
ق.آ.د.ک: قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری (۱۳۷۸)
ق.آ.د.م: قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی (۱۳۷۹)
ق.ا: قانون اساسی
ق.ت: قانون تجارت
ق.ت.ا: قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲
ق.ت.د.ع.ا: قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳ با اصلاحات و الحاقات بعدی
ق.ت.م.م.ا.ک: قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا و اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام اسلامی
ق.ت: قانون تجارت
ق.ث: قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۱۰ با اصلاحات بعدی
ق.ث.ا: قانون ثبت احوال
ق.ح.خ: قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۵
ق.ک: قانون کار
ق.م.ح.ت.ق: قانون مدنی منتشر شده توسط معاونت حقوقی و توسعه قضایی قوه قضائیه
ق.م.ا: قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰

ق.م.ن.ج.ک: کاتوزیان، ناصر، قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی، ذیل ماده.
ق.م.ن.ر.ج: مجموعه قانون مدنی منتشر شده توسط اداره کل تدوین و تنقیح قوانین
نهاد ریاست جمهوری.
ق.م: قانون مدنی
ق.م.م: قانون مسئولیت مدنی
ق.ن.ا.م.م: قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی مصوب ۷۷/۸/۱۰
ق: قانون
م.ت.م.ن: مجمع تشخیص مصلحت نظام
م.ش.ا: مجلس شورای اسلامی
م.ق.د.ت: مجموعه قوانین موضوعه و مسائل مصوبه دوره نهم تقنینیه
م: ماده
ن.م.ا.ج.ق: نظریه مشورتی اداره کل حقوقی و تدوین قوانین قوه قضائیه

قانون مدنی^۱

مقدمه – در انتشار و آثار و اجرای قوانین به طور عموم

ماده ۱ – ابلاغ قانون به رئیس جمهور و انتشار آن

مصوبات مجلس شورای اسلامی و نتیجه همه پرسی پس از طی مراحل قانونی به رئیس جمهور ابلاغ می‌شود. رئیس جمهور باید ظرف مدت پنج روز آن را امضا و به مجریان ابلاغ نماید و دستور انتشار آن را صادر کند و روزنامه رسمی موظف است ظرف مدت ۷۲ ساعت پس از ابلاغ منتشر نماید.^۲ (اصلاحی ۷۰/۸/۱۴)

تبصره – استنکاف رئیس جمهور از امضا

در صورت استنکاف رئیس جمهور از امضا یا ابلاغ در مدت مذکور در این ماده، به دستور رئیس مجلس شورای اسلامی، روزنامه رسمی موظف است ظرف مدت ۷۲ ساعت مصوبه را چاپ و منتشر نماید (اصلاحی ۷۰/۸/۱۴).

ماده ۲ – زمان لازم‌الاجرا شدن قانون

قوانین ۱۵ روز پس از انتشار، در سراسر کشور لازم‌الاجرا است مگر آنکه در خود قانون، ترتیب خاصی برای موقع اجرا مقرر شده باشد.^۳ (اصلاحی ۴۸/۸/۳۹)

۱. مصوب ۱۸ اردیبهشت ماه ۱۳۰۷ با اصلاحات بعدی

۲. ۱م. مصوب – (۱۳۰۷/۲/۱۸): قوانین باید در ظرف سه روز از تاریخ توشیح به صحنه ملوکانه منتشر شود.

۳م (اصلاحی آزمایشی ۶۱/۱۰/۸): مصوبات مجلس شورای اسلامی به رئیس جمهور ابلاغ و رئیس جمهور باید ظرف ۵ روز آن را امضا و به دولت ابلاغ نموده و دولت موظف است ظرف مدت ۴۸ ساعت آن را منتشر نماید.

تبصره (الحاقی آزمایشی ۶۱/۱۰/۸) – در صورت استنکاف رئیس جمهور از امضا یا ابلاغ به دولت در مهلت مقرر دولت موظف است مصوبه یا نتیجه همه پرسی را پس از انقضای مدت مذکور ظرف چهل و هشت ساعت منتشر نماید.

۳م. ۲ – (مصوب ۱۳۰۷) قوانین در تهران ۱۰ روز پس از انتشار و در ولایات بعد از انقضاء مدت مزبور به اضافه یک

ماده ۳ -

انتشار قانون در روزنامه رسمی

انتشار قوانین باید در روزنامه رسمی به عمل آید.

روز برای هر شش فرسخ تا تهران لازم الاجراء است مگر اینکه خود قانون، ترتیب خاصی برای موقع اجراء مقرر کرده باشد.

«... عدم تصویب آیین‌نامه مانع اجرای قانون مصوب نیست مگر این که در خود قانون اجرای آن موکول به تصویب آیین‌نامه شده باشد» ن.م.ا.ح.ق. ۷/۵۶۸۹ - ۷۸/۸/۲.

ق.مستثنی بودن مصوبات مربوط به آیین‌نامه داخلی م.ش.ا. از موضوع م ۲ ق.م: ماده واحده - کلیه مصوبات راجع به آیین‌نامه داخلی م.ش.ا. بلافاصله پس از تصویب نهایی لازم‌الاجراء است. این حکم در مورد این ماده واحده نیز مجری خواهد بود. (مصوب ۷۲/۱۰/۷)

..... نکته‌برداری

.....

.....

کتاب اول - در بیان اموال و مالکیت به طور کلی

باب اول - در بیان انواع اموال

انواع مال

ماده ۱۱ -

اموال بر دو قسم است منقول و غیرمنقول

فصل اول - در اموال غیرمنقول

تعریف مال غیرمنقول

ماده ۱۲ -

مال غیرمنقول آن است که از محلی به محل دیگر نتوان نقل نمود اعم از اینکه استقرار آن ذاتی باشد یا به واسطه عمل انسان به نحوی که نقل آن مستلزم خرابی یا نقص خود مال یا محل آن شود.

غیرمنقول ذاتی و غیرذاتی

ماده ۱۳ -

اراضی و ابنیه و آسیا و هرچه که در بنا منصوب و عرفاً جزء بنا محسوب می‌شود غیرمنقول است و همچنین است لوله‌ها که برای جریان آب یا مقاصد دیگر در زمین یا بنا کشیده شده باشد.

برخی دیگر از غیرمنقول غیرذاتی

ماده ۱۴ -

آینه و پرده نقاشی و مجسمه و امثال آنها در صورتی که در بنا یا زمین به کار رفته باشد به

طوری که نقل آن موجب نقص یا خرابی خود آن یا محل آن بشود غیرمنقول است.
ماده ۱۵ - غیرمنقول بودن ثمره قبل از چیده شدن

ثمره و حاصل، مادام که چیده یا درو نشده است، غیرمنقول است اگر قسمتی از آن چیده یا درو شده باشد تنها آن قسمت منقول است.

ماده ۱۶ - اشجار، شاخه‌ها، گل‌ها و نهال
 مطلق اشجار و شاخه‌های آن و نهال و قلمه مادام که بریده یا کنده نشده است غیرمنقول است.

ماده ۱۷ - غیرمنقول حکمی

حیوانات و اشیایی که مالک آن را برای عمل زراعت اختصاص داده باشد از قبیل گاو و گاومیش و ماشین و اسباب و ادوات زراعت و تخم و غیره و به طور کلی هر مال منقول که برای استفاده از عمل زراعت لازم و مالک آن را به این امر تخصیص داده باشد از جهت صلاحیت محاکم و توقیف اموال جزء ملک محسوب و در حکم مال غیرمنقول است و همچنین است تلمبه و گاو و یا حیوان دیگری که برای آبیاری زراعت یا خانه و باغ اختصاص داده شده است.

ماده ۱۸ - حقوق و دعاوی غیر منقول تبعی

حق انتفاع از اشیای غیرمنقوله مثل حق عمری و سکنی و همچنین حق ارتفاق نسبت به ملک غیر از قبیل حق العبور و حق المجری و دعاوی راجعه به اموال غیرمنقوله از قبیل تقاضای خلع ید و امثال آن تابع اموال غیرمنقول است.^۱

فصل دوم - در اموال منقوله

ماده ۱۹ - تعریف مال منقول

اشیایی که نقل آن از محلی به محل دیگر ممکن باشد بدون اینکه به خود یا محل آن خرابی وارد آید منقول است.

ماده ۲۰ - منقولات حکمی

کلیه دیون از قبیل قرض و ثمن مبیع و مال الاجاره عین مستأجره از حیث صلاحیت محاکم در

۱. ر.ک. م. ۲۰ ق. همچنین مفهوم عمری و سکنی و رقبی در مواد ۴۱ به بعد ق.م آمده است.

حکم منقول است ولو اینکه مبیع یا عین مستأجره از اموال غیرمنقوله باشد.^۱

ماده ۲۱ - مصادیقی از اموال منقول

انواع کشتیهای کوچک و بزرگ و قایقها و آسیاها و حمامهایی که در روی رودخانه و دریاها ساخته می شود و می توان آنها را حرکت داد و کلیه کارخانه هایی که نظر به طرز ساختمان جزء بنای عمارتی نباشد داخل در منقولات است ولی توقیف بعضی از اشیای مزبوره ممکن است نظر به اهمیت آنها موافق ترتیبات خاصه به عمل آید.

ماده ۲۲ - منقول بودن مصالح بنایی قبل از به کار رفتن

مصالح بنایی از قبیل سنگ و آجر و غیره که برای بنایی تهیه شده یا به واسطه خرابی از بنا جدا شده باشد مادامی که در بنا به کار نرفته داخل منقول است.

فصل سوم - در اموالی که مالک خاص ندارد

ماده ۲۳ - استفاده از مال بدون مالک

استفاده از اموالی که مالک خاص ندارد مطابق قوانین مربوطه به آنها خواهد بود.

ماده ۲۴ - ممنوعیت تملک راههای عمومی

هیچ کس نمی تواند طرق و شوارع عامه و کوچه هایی را که آخر آنها مسدود نیست تملک نماید.

۱. «... از م ۲۰ ق.م استنباط می شود که قانونگذار بین دعوی مطالبه وجوه مربوط به غیرمنقول ناشی از عقود و قراردادهای و دعوی مطالبه وجوه مربوط به غیرمنقول و نیز اجرت المثل آن در غیر مورد عقود و قراردادهای قائل به تفصیل شده و دعوی قسم اول را منوطاً از حیث صلاحیت محاکم در حکم منقول و دعوی قسم دوم را مفهوماً از دعوی راجعه به غیرمنقول دانسته است که نتیجتاً دعوی اخیرالذکر تحت شمول حکم م ۲۳ ق.آ.د.م (۱۳۱۸) قرار می گیرد...» ر.و.ر.د.ع.ک ۳۱ - ۶۳/۹/۵

درباره غیرمنقول بودن تعهد به انتقال مال غیرمنقول، دعوی مربوط به اجرت المثل و خسارات وارد بر املاک غیرمنقول، دعوی که موضوع آن حق غیرمنقول است مانند دعوی تصرف، خلع ید امانی و غاصبانه و اجبار فروشنده ملک بر تسلیم مبیع و دعوی که موضوع آن تملک مال غیرمنقول است (دعوی فسخ و بطلان و عدم نفوذ معامله انجام شده) و درباره منقول بودن حق دینی و دعوی مربوط به مطالبه دین مانند مطالبه اجاره بهای ملک و ثمن فروش مال غیر منقول، رک. آثار حقوقدانان.